

Tjänsteskrivelse

Datum

2025-02-19

Vår referens

Jenny Lindvall

Utvecklingssamordnare

jenny.lindvall2@malmo.se

Remiss angående Remiss Justitiedepartementet - Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare (SOU 2024:93)

ASN-2024-23391

Sammanfattning

Justitiedepartementet har gett Malmö stad möjlighet att lämna synpunkter på betänkandet *Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare SOU 2024:93*.

Utredningen föreslår bland annat förlängd tidsfrist för häktade barn och utökade möjligheter att använda tvångsmedel mot barn under femton år i det brottsbekämpande arbetet. Utredningen föreslår också att barns rätt till juridiskt biträde utvidgas.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen anser att förslagen kan bidra till att fler brott som begås av barn kan klaras upp. Förslagen kan också bidra till att dessa barns problem med kriminalitet synliggörs och att de då kan få stöd och hjälp av socialtjänsten.

Förvaltningen ser att det finns risker med förslaget om förlängd häktningstid. Längre häktningstider kan vara skadligt för barnens hälsa och utveckling, inte minst då de flesta häktade barn får restriktioner gällande kontakter med omvärlden.

Förslag till beslut

1. Arbetsmarknads- och socialnämnden godkänner förvaltningens förslag till yttrande över slutbetänkandet *Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare SOU 2024:93*.
2. Arbetsmarknads- och socialnämnden justerar paragrafen omedelbart.
3. Arbetsmarknads- och socialnämnden skickar yttrandet till kommunstyrelsen.

Beslutsunderlag

- G-Tjänsteskrivelse - Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare SOU 2024:93
- Förslag till yttrande - Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare SOU 2024:93
- effektivare-verktyg-for-att-bekampa-brott-av-unga-lagovertradare-sou-202493

Beslutsplanering

Arbetsmarknads- och socialnämnden 2025-02-26

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Ärendet

Justitiedepartementet har gett Malmö stad möjlighet att lämna synpunkter på betänkandet *Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare SOU 2024:93*. Arbetsmarknads- och socialnämnden har mottagit betänkandet på remiss från Stadskontoret.

Utredningen har haft i uppdrag att överväga en rad åtgärder i syfte att stärka de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att förhindra, utreda och lagföra brott som begås av unga personer.

Uppdraget har till största delen bestått i att analysera behovet av att utöka möjligheterna att använda tvångsmedel mot barn. En del av uppdraget som gäller barn har varit att analysera deras behov av att få juridiskt biträde i större utsträckning än i dag.

Utredningen konstaterar att studier pekar på att brottsligheten i allmänhet bland barn i åldern 15–17 år minskar. Detsamma gäller brottsligheten i allmänhet bland barn under 15 år.

När det gäller allvarliga brott talar däremot statistik från Åklagarmyndigheten och Kriminalvården och underlag från Polismyndigheten och socialnämnderna för att de ökar, både bland barn i åldern 15–17 år och bland barn under 15 år.

Det gäller framför allt sådana brott som ofta begås med koppling till kriminella nätverk. Antalet barn som begår brott är dock litet.

Utredningens förslag om tvångsmedel mot barn

Förlängd tidsfrist för häktade barn

Utredningen föreslår att tidsfristen förlängs från tre månader till fem månader. Behovet av förändring har sin grund i brottsutvecklingen som lett till att häktningstiderna för barn har ökat kraftigt under de senaste åren.

Utökade möjligheter att använda tvångsmedel som inte är hemliga

Utredningen bedömer att de brottsbekämpande myndigheterna, behöver kunna använda vissa tvångsmedel mot barn under 15 år, vilket inte är tillåtet enligt nuvarande reglering.

Utredningen föreslår att avspärrning, kroppsbesiktning, kvarstad och förvar får användas även mot barn som inte är straffmyndiga. Möjligheten att använda husrannsakan och kroppsvisitation mot barn under 15 år ska utökas genom att det nuvarande kravet på särskilda skäl tas bort. Det ska inte heller krävas särskilda skäl vid kroppsbesiktning.

Förslagen motiveras huvudsakligen av brottsutvecklingen.

Utökade möjligheter att hålla kvar brottsmisstänkta barn

Utredningen föreslår att polisen får möjlighet att hålla kvar brottsmisstänkta barn, i syfte att skyndsamt överlämna dem till föräldrar, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen, ytterligare tre timmar, utöver dagens tre timmar.

Utökade möjligheter att använda biometri i brottsbekämpning

Utredningen föreslår att prov för dna-analys, fingeravtryck, fotografi, video, röstprov och handstilsprov från barn under 15 år som är skäligen misstänkta för att ha begått allvarliga brott ska få tas för registrering i biometrireger för misstänkta.

Utredningen föreslår också att prov för dna-analys, fingeravtryck och ansiktsfotografi ska få tas från barn under 15 år som genom en bevistalan har förklarats ha begått ett allvarligt brott, för att uppgifterna ska registreras i biometrireger över dömda.

Hemliga tvångsmedel får användas i brottsutredningar

Enligt nuvarande reglering får hemliga tvångsmedel inte användas mot barn under 15 år i brottsutredningar.

Utredningen föreslår att hemlig avlyssning och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning ska få användas mot barn under 15 år som misstänks för ett allvarligt brott.

Kraven för användning föreslås vara avsevärt högre än de som gäller för användning av sådana tvångsmedel mot personer i straffbar ålder. Tvångsmedlen får bara användas vid misstanke om brott med fyra års fängelse som minimistraff, men för hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som avser rumsavlyssningsuppgifter ställs krav på misstanke om brott med fem års fängelse som minimistraff.

Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som avser rumsavlyssningsuppgifter får dock även användas vid terroristbrott.

Postkontroll föreslås få användas mot barn under 15 år vid brott mot terroristbrottslagen, om det finns särskilda skäl.

Regleringen om hemliga tvångsmedel föreslås tidsbegränsas att gälla i fem år.

Hemliga tvångsmedel får användas i underrättelseverksamhet

Enligt den nuvarande regleringen finns det inte lagstöd för att använda hemliga tvångsmedel i underrättelseverksamhet mot barn under 15 år.

Utredningen föreslår att det ska vara tillåtet för Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket att, efter beslut av åklagare, hämta in uppgifter om elektronisk kommunikation enligt inhämtningslagen, även om tvångsmedlet riktas mot barn under 15 år, om den brottsliga verksamheten innefattar ett allvarligt brott. Säkerhetspolisen föreslås få använda tvångsmedel för att förhindra att barn under 15 år begår brott mot terroristbrottslagen.

Förslagen motiveras av brottsutvecklingen och de brottsbekämpande myndigheternas behov av att kunna förhindra allvarliga brott som barn är delaktiga i, särskilt brott mot terroristbrottslagen. Förslagen förväntas påverka ett fåtal barn som riskerar att involveras i allvarlig brottslighet.

Det föreslås att regleringen tidsbegränsas att gälla i fem år.

Utredningens förslag om juridiskt biträde för barn

Utredningen föreslår att barns rätt till juridiskt biträde utvidgas vid utredningar som inleds på begäran av socialnämnden och vid utredningar enligt LUL som inleds för att ta reda på om ett brott har begåtts.

Det föreslås också att barn som häktas på grund av vägran att fullgöra vittnesplikten ska ha en absolut rätt till ett juridiskt biträde. Tingsrätterna föreslås få utökade möjligheter att pröva frågor om juridiskt biträde för misstänkta barn som inte har fyllt 15 år utanför ordinarie tjänstetid.

Utredningens förslag om underrättelser

Utredningen föreslår förenklingar när det gäller kravet på att åklagare vid ett personligt möte ska underrätta ett barn om straffvarning eller åtalsunderlåtelse. Ett sådant möte får genomföras digitalt, om det är lämpligt.

Förvaltningens överväganden

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen anser att det är angeläget att skydda barn från att bli utnyttjade av vuxna kriminella i syfte att begå grova brott.

Att använda hemliga tvångsmedel mot barn som inte är straffmyndiga är ett mycket ingripande medel. Det är möjligt att det bidrar till att minska incitamenten för kriminella nätverk att utnyttja barn att begå grova brott som mord och mindre grova brott som transport eller förvaring av vapen och narkotika.

Det är också möjligt att fler brott som begås av barn kan klaras upp. Det kan bidra till att dessa barns problem med kriminalitet synliggörs och att de då kan få stöd och hjälp av socialtjänsten.

Om barn som riskerar att radikaliseras eller hamna i kriminalitet kan upptäckas i tid genom underrättelseverksamheten, kan socialtjänsten på ett tidigare stadium vidta förebyggande åtgärder.

Det är dock svårt att förutsäga effekterna och konsekvenserna av förslagen. Förvaltningen anser att det är bra att de mest ingripande förslagen om hemliga tvångsmedel föreslås vara tidsbestämda. Det finns då en möjlighet att utvärdera nyttan och effekten av dem.

Det finns risker med förslaget om förlängd häktningstid. Ett frihetsberövande är den mest ingripande åtgärden mot en person. Längre häktningstider kan vara skadligt för barnens hälsa och utveckling, inte minst då de flesta häktade barn får restriktioner gällande kontakter med omvärlden.

I Kriminalvårdens forskningsrapport *Kartläggning av häktade barn och ungdomar i Sverige 2019-2020 (Kriminalvården 2022)* framgår att även om det finns få studier som specifikt undersöker häktade barn och ungdomar finns det både likheter och skillnader med frihetsberövande verkställigheter (såsom fängelse).

En skillnad är att häktningstiden är en mer restriktiv miljö och att det finns flera osäkerhetsfaktorer som kan vara mycket påfrestande. Det är svårt för barnet att veta hur länge man kommer att vara frihetsberövad, vad rättegången innebär och hur framtiden kommer att bli. Rapporten konstaterar att eftersom barn och ungdomar fortfarande är under utveckling kan frihetsberövandet få allvariga konsekvenser för deras framtida psykiska hälsa.

Rapporten lyfter att det finns en överrepresentation av psykisk ohälsa hos frihetsberövade ungdomar. I den kartläggning av frihetsberövade barn och ungdomar som ligger till grund för rapporten framkommer ett samband mellan psykisk ohälsa under häktningstiden och tidigare erfarenhet av psykisk ohälsa samt även ett samband med längre tid i häkte. Rapporten uppmärksammar att det är en särskilt sårbar och resurskrävande grupp när det kommer till häktestiden.

Med tanke på ovanstående är det oroande att utredningen konstaterar att Kriminalvården har rapporterat att flera häkten haft mycket svårt att nå kravet på fyra timmars isoleringsbrytande tid för häktade barn på grund av kapacitetsproblem.

Förvaltningen anser att bestämmelsen om utökad häktningstid bör tidsbegränsas i likhet med förslagen om hemliga tvångsmedel mot barn. Ett tillfälligt beslut skulle göra det möjligt att utvärdera effekter och konsekvenser av utökad häktningstid. Det skulle vara olyckligt om det sker en förskjutning av häktestider för fler brott än de allra grövsta brotten så att fem månader blir standard och inte det maxtak som det är tänkt att vara.

Utredningens förslag har inte någon påverkan på kommunens ekonomi eller jämställdhet mellan kvinnor och män. Utredningens förslag har däremot konsekvenser för barn som är misstänkta för allvarliga brott. Även andra barn, såsom de som riskerar att hamna i kriminalitet, är syskon eller vänner till misstänkta barn, påverkas.

Ansvariga

Madeleine Moberg Enhetschef

Truls Hallin Avdelningschef

Britt-Marie Pettersson Förvaltningschef